

GYNYBOS PRAMONĖ

ES gynybos pramonei būdingi ekonominiai ir technologiniai aspektai – svarbūs veiksniai siekiant Europos pramonės konkurencingumo. Europos gynybos agentūra padeda valstybėms narėms gerinti savo gynybos pajėgumus ir prisideda prie jų gynybos pramonės plėtros. Šis sektorius neseniai nusprendė spręsti kai kurias savo pagrindines problemas, be kita ko, rinkos susiskaidymą ir žemą išlaidų lygį, stiprindamas bendrus viešuosius pirkimus ir didindamas gynybos išlaidas.

TEISINIS PAGRINDAS

ES veiksmai šioje srityje turi būti grindžiami Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 352 straipsniu. Nors SESV 173 straipsnyje numatytas ES pramonės politikos teisinis pagrindas, pažanga siekiant taikyti vidaus rinkos taisyklės gynybos įrangos rinkai buvo apribota pritaikius SESV 346 straipsnio 1 dalį, kurioje numatoma, kad „kiekviena valstybė narė gali imtis priemonių, kurias mano esant būtinas apsaugoti gyvybiniams savo saugumo interesams, susijusiems su ginklų, amunicijos ir karinės paskirties medžiagų gamyba ar prekyba“.

TIKSLAI

Gynybos pramonė ES svarbi dėl jos technologijų ir ekonomikos politikos aspektų. Europos gynybos pramonės konkurencingumas nepaprastai svarbus siekiant bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) patikimumo. Norint nutraukti politiką ir praktiką, kurios trukdo Europos gynybos įmonėms efektyviau bendradarbiauti, labai svarbu, kad valstybės narės bendradarbiautų tarpusavyje.

LAIMĖJIMAI

Reikėtų siekti didesnio ES gynybos pramonės, kaip ir kitos pramonės veiklos, efektyvumo, kad klientams būtų galima užtikrinti geresnę kainos ir kokybės santykį ir kartu apsaugoti suinteresuotųjų subjektų interesus.

A. Pagrindiniai klausimai

1. Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros politika

ES mokslinių tyrimų finansavimu daugiausia siekiama civilinių tikslų. Tačiau kai kurios programos apimamos technologijos sritys (pvz., įrangos ar informacinių ir ryšių technologijų) suteikia galimybę pagerinti gynybos technologinį pagrindą ir gynybos pramonės konkurencingumą. Todėl, kai įmanoma, reikia gynybos pramonės poreikius atspindėti įgyvendinant ES mokslinių tyrimų politiką. Savo 2013 m. gruodžio mėn.

susitikime Europos Vadovų Taryba kvietė valstybes narės didinti investicijas į bendradarbiavimą grindžiamas mokslinių tyrimų programas, taip pat ragino Komisiją, kartu su Europos gynybos agentūra (EGA), parengti pasiūlymų siekiant toliau skatinti dvejopo (civilinio ir karinio) naudojimo prekių mokslinius tyrimus. 2015 m. valstybės narės nusprendė pereiti nuo mokslinių tyrimų, skirtų tik civiliniam ir dvejopam naudojimui, prie bendros specialios Europos gynybos mokslinių tyrimų programos.

2. Eksportas

2008 m. Taryba priėmė [Bendrąją poziciją 2008/944/BUSP](#) (BP), nustatančią bendrąsias taisykles, reglamentuojančias karinių technologijų ir įrangos eksporto kontrolę. Dėl minėtos Bendrosios pozicijos ES yra vienintelė regioninė organizacija, nustačiusi teisiškai privalomą įprastinių ginklų eksporto tvarką. Šios Bendrosios pozicijos tikslas – didinti ES valstybių narių ginklų eksporto kontrolės politikos konvergenciją, nes ginklų eksportas galiausiai ir toliau yra valstybių narių kompetencijos sritis. ES eksporto kontrolės režimui savaime taikomas [Reglamentas \(EB\) Nr. 428/2009](#), kuriame detalizuojamos bendros ES kontrolės taisyklės, bendras ES dvejopo naudojimo prekių sąrašas, taip pat numatytas koordinavimas ir bendradarbiavimas siekiant remti nuoseklų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą visoje ES. 2016 m. rugsėjo mėn. Komisija priėmė pasiūlymą atnaujinti galiojantį Reglamentą (EB) Nr. 428/2009 ir sustiprinti dvejopo naudojimo prekių eksporto kontrolę.

B. ES gynybos pramonės politika

1. Siekis sukurti Europos gynybos įrangos rinką

2004 m. rugsėjo mėn. Komisija pristatė Žaliąją knygą „Viešieji pirkimai gynybos srityje“ ([COM\(2004\)0608](#)), kurios tikslas – „padėti palaipsniui sukurti [...] Europos gynybos įrangos rinką“ tarp valstybių narių. Ši žalioji knyga buvo 2003 m. strategijos „Europos Sąjungos politikos dėl gynybos įrangos kūrimo link“ sudedamoji dalis. Jos tikslas – paskatinti efektyviau naudoti išteklius gynybos srityje, padidinti Europos pramonės konkurencingumą ir sudaryti sąlygas tobulinti karinę įrangą įgyvendinant Europos saugumo ir gynybos politiką.

2007 m. ES valstybės narės sutarė spartinti Europos gynybos technologinės ir pramoninės bazės plėtrą taikydamos tam skirtą strategiją. 2006 m. liepos mėnesį pradėtas taikyti tarpvyriausybiniis režimas, kuriuo siekiama skatinti konkurenciją Europos gynybos įrangos rinkoje. Šis savanoriškas tarpvyriausybiniis režimas taikomas remiantis 2005 m. lapkričio mėn. [Viešųjų pirkimų gynybos srityje etikos kodeksu](#), kuris papildomas ataskaitų teikimo ir stebėsenos sistema siekiant padėti užtikrinti valstybių narių skaidrumą ir atskaitomybę. Kitas svarbus dokumentas – 2005 m. gegužės mėn. [Geriausios praktikos tiekimo grandinėje kodeksas](#).

Gynybos įrangos standartizavimas yra svarbus siekiant integruoti nacionalines rinkas. Priemonių imtasi 2012 m. įdiegus Europos gynybos standartų etaloninės sistemos (EDSTAR) portalą. EDSTAR įdiegtas sukūrus Europos standartų gynybos srityje informacinę sistemą (angl. EDSIS), kuri sudaro sąlygas platesniu mastu standartizuoti Europos gynybos įrangą siekiant propaguoti gynybos įrangos standartus, kurie turi būti sukurti arba kuriuos reikia iš esmės pakeisti.

2013 m. liepos mėn. Komisija patvirtino komunikatą, kuriame pateikė veiksmų planą, skirtą Europos gynybos pramonės efektyvumui ir konkurencingumui didinti ([COM\(2013\)0542](#)). Komunikate paskelbta apie viešiesiems pirkimams gynybos srityje skirtą rinkos stebėsenos mechanizmo kūrimą.

2. Viešieji pirkimai gynybos srityje ir gynybos produktų siuntimas ES teritorijoje

[Direktyva 2009/43/EB](#) dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo Europos Sąjungoje ir [Direktyva 2009/81/EB](#) dėl viešųjų pirkimų saugumo ir gynybos srityse Europos Sąjunga nustatė atitinkamas gaires, kad būtų galima sukurti ES sistemą šioje srityje.

Direktyva 2009/43/EB supaprastinamos ir suderinamos tokių produktų siuntimo sąlygos ir procedūros visoje Europos Sąjungoje. Ja sukurta vienoda ir skaidri licencijų (bendrujų, visuotinių ir individualiųjų) sistema ir sudarytos sąlygos patikimomis laikomoms įmonėms vykdyti siuntimą pagal bendrąsias licencijas. Buvo siekiama, kad individualiosios licencijos būtų suteikiamos išimtiniais ir tik aiškiai pateisinamais atvejais.

Direktyva 2009/81/EB nustatytos viešųjų pirkimų gynybos srityje taisyklės, kurių tikslas padėti gynybos įmonėms patekti į kitų valstybių narių gynybos rinkas. Joje kaip standartinė procedūra numatyta derybų procedūra su išankstiniu skelbimu apie pirkimą ir taip užtikrinamas didesnis lankstumas, konkrečios taisyklės, susijusios su konfidencialios informacijos saugumu, tiekimo saugumo sąlygos ir konkrečios su subrangos sutartimis susijusios taisyklės. Tačiau valstybės narės gali taikyti išimtį gynybos ir saugumo sutartims, jei to reikia gyvybiniais jų saugumo interesams apsaugoti (SESV 346 straipsnis).

2021 m. birželio mėn. ES pradėjo Europos saugumo ir gynybos ateities analizę. Šio proceso rezultatas – Strateginis kelrodis – politikos dokumentas, kuriame nustatoma ateinančių 5–10 metų ES saugumo ir gynybos strategija.

Rusijos invazija į Ukrainą turėjo didelį poveikį Europos gynybai. 2022 m. vasario mėn. Komisija paskelbė veiksmų gaires dėl ypatingos svarbos saugumo ir gynybos technologijų ([COM\(2022\)0061](#)). 2022 m. kovo mėn. Taryba iš esmės peržiūrėjo Strateginį kelrodį, kad būtų atsižvelgta į Europos saugumo tvarkos destabilizavimą ir vėliau pasikeitusią ES poziciją, užmojus ir priemones gynybos srityje. (Žr. [5.1.2](#))

2022 m. liepos mėn. Komisija paskelbė pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo nustatomas Europos gynybos pramonės stiprinimo naudojantis bendradarbiaujamaisiais viešaisiais pirkimais aktas (EDIRPA) ([COM\(2022\)0349](#)). Tai trumpalaikė finansinė priemonė, kuria pirmą kartą skatinami bendri valstybių narių viešieji pirkimai gynybos srityje.

3. Europos gynybos fondas

Europos gynybos agentūra (EGA) buvo įkurta 2004 m. liepos mėn. bendrais Ministrų tarybos veiksmais, siekiant plėtoti gynybos pajėgumus, skatinti ir stiprinti bendradarbiavimą Europos ginkluotės srityje, stiprinti Europos gynybos pramoninę ir technologinę bazę ir kurti tarptautiniu lygmeniu konkurencingą Europos gynybos įrangos rinką, didinti Europos gynybos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiksmingumą. 2004 m. bendrieji veiksmai pirmą kartą pakeisti Tarybos sprendimu

2011 m. liepos mėn., o vėliau – 2015 m. spalio mėn. peržiūrėti [Tarybos sprendimu \(BUSP\) 2015/1835](#) dėl EGA statuto, būstinės ir veiklos taisyklių.

4. Europos gynybos mokslinių tyrimų programa

Nepaisant pastangų sukurti bendrą Europos gynybos politikos sistemą, nuo 2006 m. apskritai labai sumažėjo Europos mokslinių tyrimų saugumo srityje. 2015 m. valstybės narės susitarė laipsniškai pereiti nuo mokslinių tyrimų, orientuotų tik į civilinį ir dvejopą naudojimą programoje „Horizontas 2020“, prie specialios Europos gynybos mokslinių tyrimų programos, kuri nuo 2021 m. finansuojama iš ES biudžeto ir yra Europos gynybos fondo (EGF) dalis.

2016 m. lapkričio mėn. Komisija paskelbė Europos gynybos veiksmų planą ([COM\(2016\)0950](#)), kuriame pasiūlė įsteigti EGF ir imtis kitų veiksmų, kad būtų padidintas valstybių narių išlaidų bendriems gynybos pajėgumams veiksmingumas ir skatinama konkurencinga ir novatoriška pramoninė bazė. EGF buvo numatytas [gynybos srities mokslinių tyrimų parengiamuosiuose veiksmuose \(PADR\)](#), kurių 2017–2019 m. biudžetas – 90 mln. EUR, ir Europos gynybos pramonės plėtros programoje (EDIDP), kurios 2019–2020 m. biudžetas – 500 mln. EUR. EGF pradėjo veikti 2021 m. sausio 1 d., o jo bendras sutartas 2021–2027 m. biudžetas siekia beveik 8 mlrd. EUR ([Reglamentas \(ES\) 2021/697](#)).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas priėmė įvairias rezoliucijas, kuriose svarstomas gynybos pramonės klausimas.

Savo 2002 m. balandžio 10 d. [rezoliucijoje](#) Parlamentas paragino įsteigti Europos ginkluotės agentūrą ir standartizuoti gynybos sritį. 2005 m. lapkričio 17 d. [rezoliucijoje](#) dėl Žaliosios knygos dėl viešųjų pirkimų gynybos srityje Parlamentas parėmė Komisijos pastangas prisidėti palaipsniui kuriant Europos gynybos įrangos rinką.

2012 m. lapkričio 22 d. [rezoliucijoje](#) dėl BSGP įgyvendinimo Parlamentas primygtinai pabrėžė tai, kad stiprinant ES pajėgumus taip pat turėtų būti stiprinamas ES gynybos pramonės pramoninis ir technologinis pagrindas.

Savo 2013 m. lapkričio 21 d. [rezoliucijoje](#) dėl Europos gynybos technologinės ir pramoninės bazės Parlamentas paragino stiprinti Europos pramoninį bendradarbiavimą ir pabrėžė, kad reikia remti BSGP misijas vykdamas Europos mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą pagal mokslinių tyrimų programą „Horizontas 2020“.

Dviejose rezoliucijose, priimtose [2015 m. gegužės mėn.](#) ir [2016 m. balandžio mėn.](#), Parlamentas ragino sukurti veiksmingą ir plataus užmojo Europos užsienio ir saugumo politiką ir paragino valstybes nares nustatyti bendrais interesais grindžiamus politikos tikslus. 2016 m. lapkričio 22 d. [rezoliucijoje](#) Parlamentas pasiūlė skubiai sukurti Europos gynybos sąjungą.

2021 m. kovo 25 d. [rezoliucijoje](#) dėl viešųjų pirkimų gynybos ir saugumo srityse ir su gynyba susijusių produktų siuntimo Parlamentas paragino Komisiją pagerinti MVĮ galimybes gauti finansavimą. Jis taip pat paragino valstybes nares stiprinti ES

vidaus viešuosius pirkimus gynybos srityje ir bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityje, taip pat didinti savo kariuomenių sąveikumą.

2022 m. kovo 1 d. [rezoliucijoje](#) dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą Parlamentas paragino labiau prisidėti prie Ukrainos gynybos pajėgumų stiprinimo. Valstybių narių buvo paprašyta paspartinti gynybinių ginklų tiekimą Ukrainai reaguojant į aiškiai nustatytus poreikius.

Savo 2023 m. sausio 18 d. [rezoliucijoje](#) dėl 2022 m. metinio pranešimo dėl BSGP įgyvendinimo Parlamentas palankiai įvertino naujas ES gynybos iniciatyvas, įskaitant EDIRPA. 2023 m. rugsėjo mėn. Parlamentas priėmė [poziciją](#) dėl siūlomo reglamento dėl EDIRPA. Teisėkūros institucijos, be kita ko, susitarė, kad Priemonė baigs galioti ne 2024 m., o 2025 m. gruodžio mėn., o jos biudžetas bus 300 mln. EUR.

2023 m. gegužės 9 d. [rezoliucijoje](#) dėl ypatingos svarbos saugumo ir gynybos technologijų Parlamentas palankiai įvertino tai, kad Komisija steigia ypatingos svarbos technologijų stebėjimo centrą, ir pabrėžė, kad reikia mažinti priklausomybę, susijusią su ypatingos svarbos medžiagų tiekimu, skatinti investicijas į inovacijas ir vystymąsi, teikti pirmenybę bendriems ES ir bendrai finansuojamiems projektams ir padidinti finansavimą.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Saugumo ir gynybos pakomitečio](#) ir [Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komiteto](#) interneto svetainėse.

Corinne Cordina
10/2023

